

Kiintymyssuhteen merkitys lapsen psykykkisessä kehityksessä

Integroiva kirjallisuuskatsaus

Jenna Spaak

Opinnäytetyö
Syyskuu 2017
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala
Sosionomi (AMK), sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Tekijä(t) Spaak, Jenna	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä 9.10.2017
	Sivumäärä 29	Julkaisun kieli Suomi
		Verkkojulkaisulupa myönnetty: Kyllä
Työn nimi Kiintymyssuhteen merkitys lapsen psyykkisessä kehityksessä Integroiva kirjallisuuskatsaus		
Tutkinto-ohjelma Sosiaalialan tutkinto-ohjelma		
Työn ohjaaja(t) Taja Kiiskilä		
Toimeksiantaja(t) -		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli koota aiempi tutkimustieto yhteen kiintymyssuhteen merkityksestä lapsen psyykkisen kehityksen näkökulmasta. Tavoitteena oli vastata tutkimuskysymykseen: ”Mikä on kiintymyssuhteen merkitys lapsen psyykkisessä kehityksessä?”.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin integroivana kirjallisuuskatsauksena. Katsaukseen etsittiin luotettavaa, ajankohtaista tietoa aiheen aiemmista tutkimuksista. Aineistoksi valittiin 10 julkaisua, jotka olivat tutkimuksia ja tieteellisiä artikkeleita. Valinta tehtiin laadittujen sisäänottokriteerien pohjalta. Aineisto analysoitiin deduktiivisen eli teorialähtöisen sisällönanalyysin keinoin. Analyysin avulla luotiin kirjallisuuskatsauksen lopputulokseksi synteesi, joka vastasi tutkimuskysymykseen.</p> <p>Tulokset kuvailtiin kirjallisesti ja havainnollistettiin taulukoiden avulla. Tulosten avulla todettiin, että kiintymyssuhteella ja sen laadulla on merkittävä yhteys psyykkisen kehitykseen. Turvattomalla kiintymyssuhteella huomattiin olevan suuri yhteys psyykkisen kehityksen häiriintymiseen. Lapsen ja hoivaajan välisen turvallisen kiintymyssuhteen havaittiin toimivan suojaavana tekijänä lapsen psyykkisessä kehityksessä. Tärkeiksi tekijöiksi turvallisen kiintymyssuhteen muodostumisessa löydettiin varhainen vuorovaikutus ja hoivaajan sensitiivisyys.</p> <p>Turvattomasti kiintyneillä lapsilla havaittiin emotionaalisia, sosiaalisia ja käytöksellisiä ongelmia turvallisesti kiintyneitä lapsia enemmän. Heillä havaittiin myös enemmän ongelmia nukkumisessa, syömisessä ja mielenterveydessä. Johtopäätöksenä todettiin turvattomasti kiintyneellä lapsella olevan suurempi riski psyykkisen kehityksen häiriintymiseen ja psyykkisiin ongelmiin turvallisesti kiintyneeseen lapseen verrattuna.</p>		
Avainsanat Kiintymyssuhde, varhainen vuorovaikutus, lapsen psyykkinen kehitys, kirjallisuuskatsaus		
Muut tiedot		

Author(s) Spaak, Jenna	Type of publication Bachelor's thesis	Date 9.10.2017
		Language of publication: Finnish
	Number of pages 29	Permission for web publication: Yes
Title of publication The Importance of Attachment in Children's Mental Development An integrative literature review		
Degree programme Bachelor of Social Studies		
Supervisor(s) Kiiskilä, Taja		
Assigned by -		
Abstract <p>The objective of the thesis was to combine information from previous studies about attachment's importance in a child's mental development. The aim was to answer the question: "What is the importance of attachment in children's mental development?"</p> <p>The thesis was implemented as an integrative literature review. Previous studies were searched for reliable and up-to-date information. Ten studies and research articles were selected as material based on the chosen selection criteria. The material was analysed by using a deductive i.e. theoretical content analysis. The result of the analysis was a synthesis that responded to the research question.</p> <p>The results were presented in a written form with the help of demonstrative tables. The results showed that attachment and its quality have a significant connection to the mental development of a child. Insecure attachment was found to have a high connection with disorders in mental development. Secure attachment was found to be a protective factor in a child's mental development. Early interaction and the carer's sensitivity were found to be important factors in the formation of secure attachment.</p> <p>Children with insecure attachments were found to have more emotional, social and behavioural problems than those with secure attachments. They were also observed to have more problems with sleeping, eating and mental health. As a conclusion, insecure children were found to have an increased risk of disorders in their mental development and dealing with mental health problems compared to securely attached children.</p>		
Keywords/tags Attachment, early interaction, mental development, literature review		
Miscellaneous		

Sisältö

1	Johdanto	2
2	Kiintymyssuhde ja psyykkinen kehitys	3
2.1	Varhainen vuorovaikutus	3
2.2	Sensitiivisyys.....	4
2.3	Kiintymyssuhdeteoria	4
2.3.1	Turvallinen kiintymyssuhde	5
2.3.2	Turvaton kiintymyssuhde	6
2.3.3	Muut kiintymyssuhdemallit	6
2.4	Lapsen psyykkinen kehitys	7
3	Tutkimuksen tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymys.....	7
4	Tutkimuksen toteuttaminen	8
4.1	Menetelmänä integroiva kirjallisuuskatsaus	8
4.2	Aineiston valinta ja rajaus	8
4.3	Aineiston analysointi	11
5	Tulokset	14
5.1	Kiintymystyylin merkitys psyykkiselle kehitykselle	15
5.2	Vuorovaikutuksen merkitys	18
5.3	Yhteenveto tutkimustuloksista	20
6	Pohdinta ja johtopäätökset	21
7	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	22
8	Jatkotutkimusideat	24
	Lähteet.....	25

Taulukot

Taulukko 1: Aineiston tietokantahaut	9
Taulukko 2: Aineiston sisäänottokriteerit	11
Taulukko 3: Aineistoluettelo	12
Taulukko 4: Tutkimustulokset	20

1 Johdanto

Ihminen tarvitsee läheisyyttä, turvaa ja huolenpitoa toisilta ihmisiltä. Tämä tarve alkaa heti elämän alusta ja kestää koko elämän loppuun. (Sinkkonen & Kalland 2005, 7.) Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ja Nuorisotutkimusverkoston tekemässä tutkimuksessa (Paananen, Ristikari, Merikukka, Rämö & Gissler 2012, 3) selvisi, että lapsuuden olosuhteilla on selkeä yhteys yksilön myöhempään hyvinvointiin. Tätä puoltaa myös psykiatri ja psykoanalyttikko John Bowlbyn luoma kiintymyssuhdeteoria. Sen avulla voidaan ymmärtää, millä tavalla lapsuuden kokemukset ja olosuhteet vaikuttavat yksilön myöhempään elämään ja hyvinvointiin sekä kuinka suuri merkitys näillä kokemuksilla on yksilön tunne-elämän ja psyyken kehittymiseen. (Sinkkonen & Kalland 2005, 7-8.)

Oppimisvaikeudet, mielenterveyden häiriöt ja muut ongelmat voivat perustua myös perinnöllisiin tai neurologisiin syihin, mutta niihin ei ihminen pysty itse vaikuttamaan. Lapsuuden kasvatusta ja kehitysympäristöön, kuten perheeseen ja sen vuorovaikutussuhteisiin sekä päiväkotiin ja kouluun voidaan kuitenkin vaikuttaa ja siksi siihen keskittymisen pitäisi olla tärkeysjärjestyksessä ensimmäinen. Hyvinvointiongelmat kasaantuvat: lastensuojeluasiakkuuksien määrä on ollut 1990-luvulta asti noususuuntainen ja mielenterveyshäiriöt ovat tällä hetkellä yhteiskuntamme merkittävin työkyvyttömyyttä aiheuttava sairausryhmä. Ongelmiin puututaan ja niitä korjataan, mutta keskitytäänkö niiden ennaltaehkäisyyn tarpeeksi? Koska yhteys lapsuuden varhaisten kokemusten ja psyykkisen hyvinvoinnin välillä on löydetty, pitäisi katseet suunnata jo vauva-aikaan lasten ja perheiden hyvinvointiongelmien ennaltaehkäisemiseksi. THL:n ja Nuorisotutkimusverkoston tutkimuksen (2012) mukaan ehkäisevä työ on kannattavaa ja tärkeää niin yksilön kuin koko yhteiskunnankin näkökulmasta. (Paananen ym. 2012, 43-44.)

Opinnäytetyön tarkoitus on tuoda esille ehkäisevän otteen tärkeyttä avaamalla kiintymyssuhteen ja lapsen psyykkisen kehityksen yhteyttä. Työ kokoaa aiheen aiemman tutkimustiedon yhteen vastaten tutkimuskysymykseen ”Mikä kiintymyssuhteen merkitys on lapsen psyykkiselle kehitykselle?”

2 Kiintymyssuhde ja psyykkinen kehitys

Katsaus etsii vastausta kysymykseen, mitä kiintymyssuhde merkitsee lapsen psyykkisen kehityksen kannalta. Kiintymyssuhteeseen viitattaessa käytetään yleensä äidin ja lapsen välistä suhdetta, mutta isä voi olla aivan yhtä hyvin lapsen läheisin hoivaaja. Siksi tämä katsaus käyttää sanaa hoivaaja äidin tai isän sijaan. Hoivaaja on paras käsite myös niissä tilanteissa, joissa lapsi ei elä äitinsä tai isänsä kanssa. Hoivaaja voi äidin ja isän lisäksi yhtä hyvin olla esimerkiksi isovanhempi, adoptiovanhempi, sijaisvanhempi tai lapsen sisarus.

2.1 Varhainen vuorovaikutus

Vuorovaikutuksella tarkoitetaan kahden tai useamman ihmisen välistä vastavuoroista kommunikaatiota. Vuorovaikutus ei ole vain puhetta, vaan myös eleitä, ilmeitä, katseita ja ääntelyitä. Vuorovaikutus edellyttää molemmilta osapuolilta jatkuvaa reagointia. (Vuorovaikutus 2017.)

Jokaisella ihmisellä on synnynnäinen kyky ja tarve olla vuorovaikutuksessa toisen ihmisen kanssa. Äidin ja lapsen välinen varhainen vuorovaikutus syntyy luonnollisesti jo raskauden aikana, sillä he ovat jatkuvassa fyysisessä kosketuksessa toistensa kanssa. Syntymän jälkeen vuorovaikutussuhde muodostuu muihinkin vauvan läheisiin henkilöihin. Varhaisen vuorovaikutuksen käsitteellä tarkoitetaan yhteyttä ja kommunikaatiota lapsen ja hänen hoivaajansa välillä. Hoivaaja saattaa olla äiti, isä, täti, setä tai joku muu, joka vauvasta huolehtii. Varhainen vuorovaikutus kuvaa kaikkea sitä, mitä lapsen ja hoivaajan välillä tapahtuu: sanat, katseet, eleet, ilmeet, kosketus, hoivatilanteet ja leikit. (Lapsen ja vanhemman varhainen vuorovaikutus n.d.) Näistä tilanteista muodostuneista kokemuksista lapsi muodostaa mielikuvan sekä itsestään että hoivaajastaan ja sitä kautta heidän välilleen syntyy kiintymyssuhde. Lapsi tulkitsee hoivaajalta saamiaan viestejä ja reaktioita ja kokee olonsa niiden mukaan joko turvalliseksi tai turvattomaksi. Näin ollen vuorovaikutuksen laatu vaikuttaa automaattisesti kiintymyssuhteen laatuun. (Kauppi & Takalo 2014, 17-19.)

2.2 Sensitiivisyys

Hoivaajan sensitiivisyydellä tarkoitetaan kykyä reagoida lapsen viesteihin riittävän nopeasti, johdonmukaisesti ja osuvasti. Se vaatii hoivaajalta reflektiivisyyttä eli kykyä vastaanottaa ja säädellä tunteita sekä kykyä heijastaa lapselle tämän oma tunnetila ja kokemus oikealla tavalla takaisin. Sensitiivisyys edellyttää myös kykyä empatiaan eli pyrkimykseen toisen tunteiden jakamiseen ja toisen näkökulmaan asettumiseen. Yksinkertaistettuna asian voi ilmaista niin, että hoivaajan empatia- ja reflektiokyky vaikuttavat hänen sensitiivisyyskykynsä – ja tämä taas vaikuttaa kiintymyssuhteen syntymiseen ja sen laatuun. (Kalland 2014, 30-33.)

Sensitiivisellä hoivaajalla on kyky hyödyntää lapsen käyttäytymisestä saamaansa tietoa niin, että hän osaa sen pohjalta päätellä käyttäytymisen takana olevaa mielentilaa. Tämän kyvyn avulla hän pystyy vastaamaan lapsen mielentilaan, käytökseen ja tarpeisiin sopivalla tavalla johdonmukaisesti, nopeasti ja osuvasti. Ilman sensitiivisyyskykyä hoivaajan vastaus ei osu kohdalleen, se on epäjohdonmukainen eikä se luo lapselle tunnetta luottamuksesta ja turvallisuudesta. Tämän takia sensitiivisyyttä pidetään avaintekijänä turvallisen kiintymyssuhteen muodostumiselle. (Pajulo 2004.)

2.3 Kiintymyssuhdeteoria

Kiintymyssuhdeteoria on John Bowlbyn luoma teoria, joka korostaa lapsen ja hoivaajan välistä varhaista vuorovaikutussuhdetta ja pyrkii kuvaamaan sen vaikutusta myöhempään kehitykseen. Kiintymyssuhteella tarkoitetaan lapsen ja hoivaajan välistä varhaista tunnesuhdetta. Kiintymyssuhdeteorian mukaan ihmisillä on synnynnäinen pyrkimys muodostaa vahvoja ja kestäviä siteitä toisiinsa ja näiden suhteiden katkeaminen tai edes pelko siitä aiheuttaa ihmiselle ahdistusta. Bowlby uskoo, että toistuvana tämä ahdistus vaikuttaa lapsen ja hoivaajan kiintymyssuhteen laatuun ja sitä kautta myös lapsen psyykkiseen kehittymiseen. (Hautamäki 2005, 14-18.)

Kiintymyssuhteet luokitellaan turvallisiksi ja turvattomiksi kiintymyssuhdemalleiksi. Luokittelu perustuu Bowlbyn oppilaan ja kollegan Mary S. Ainsworthin tekemiin havaintoihin sekä hänen kehittämänsä vierastilanneasetelmaan. Kokeellisen vierastilanneasetelman, Strange Situation Procedure (SSP), avulla Ainsworth tutki pienten lasten kiintymyssuhteiden yksilöllisiä eroja. Ainsworthin havaintojen ja tutkimusten perusteella turvaton kiintymyssuhdemalli voidaan jakaa vielä kahteen alaluokitukseen: välttelevään ja ristiriitaiseen kiintymysmalliin. (Hautamäki 2011, 34)

Kiintymyssuhteen laatua tutkitaan ja mitataan edelleen laajalti Ainsworthin vierastilanneasetelman avulla, sillä se on yleisimmin hyväksytty, arvostettu ja luotettavana pidetty kiintymyssuhteen tutkimusmetodi. Ainsworthin menetelmässä kiintymyssuhteen laatua arvioidaan sen perusteella, miten lapsi käyttäytyy separaatiotilanteessa, kun hänet erotetaan hoivaajastaan, ja miten hän käyttäytyy, kun hän pääsee takaisin hoivaajansa lähelle. (Sinkkonen 2004, 1869.)

2.3.1 Turvallinen kiintymyssuhde

Läheisyyttä ja turvallisuutta pidetään kiintymyssuhteen tärkeimpinä tehtävinä. Lapsen ja hoivaajan välinen läheisyys on välttämätöntä, sillä lapsi tarvitsee heti synnyttyään jonkun huolehtimaan itsestään selvitäkseen hengissä. Turvallisuus ja jatkuvuus ihmissuhteissa on edellytys lapsen psyykkiselle kehitykselle. Jotta lapsi oppii säätelemään tunteitaan, harjoittelemaan omia taitojaan ja kiinnostumaan ympäristöstään, hän tarvitsee kokemuksen läheisyydestä ja turvallisuudesta ja siitä tunteesta, että joku pitää hänestä huolta. (Kauppi & Takalo 2014, 17.)

Turvallisessa kiintymyssuhteessa lapsen tarpeet huomioidaan ja lapsi luottaa siihen, että hoivaaja on hänen saatavillaan. Lapsi kokee olonsa ja ympäristönsä turvallisiksi ja hänelle muodostuu luottamus hoivaajaa kohtaan. Turvallisen kiintymyssuhteen edellytys on hoivaajan sensitiivisyys eli kyky reagoida lapsen vuorovaikutukseen nopeasti, johdonmukaisesti ja täsmällisesti. (Kauppi & Takalo 2014, 18-19.)

2.3.2 Turvaton kiintymyssuhde

Koska sensitiivisyys on edellytys turvallisen kiintymyksen syntymiselle, turvattomaan kiintymyssuhteeseen johtaa luonnollisesti hoivaajan sensitiivisyyden puute.

Turvattomassa kiintymyssuhteessa vuorovaikutus tapahtuu enemmän hoivaajan kuin lapsen ehdoilla. Hoivaaja on joko kykenemätön tai haluton arvioimaan ja vastaanottamaan lapsen tunteita ja tarpeita. Turvattomassa kiintymyssuhteessa lapsi joutuu pärjäämään yksin tunteidensa ja tarpeidensa kanssa ja alkaa kokea myös ympäristönsä turvattomana. (Kauppi & Takalo 2014, 17-19.)

Turvattoman kiintymyssuhdemallin välttelevä ja ristiriitainen alaluokka eroavat toisistaan lapsen käytöksen mukaan. Välttelevässä kiintymyssuhteessa lapsi välttelee tunteidensa näyttämistä, sillä hän kokee, ettei saa hoivaajaltaan niihin kaipaamaansa vastausta. Ristiriitaisesti kiinnittynyt lapsi ei luota siihen, että hoivaajan antama turva ja hoiva ovat pysyviä. Lapsi käyttäytyy ristiriitaisesti, sillä hän kokee hoivaajan vuorovaikutuksen ennakoimattomana ja epäjohdonmukaisena. Hän saattaa samanaikaisesti sekä hakea että torjua hoivaajan huomiota ja kontaktia. Hoivaajan jatkuvasti vaihteleva sensitiivisyyskyky eri tilanteissa tuo lapselle turvattomuuden tunteen. (Hautamäki 2011, 34-36.)

2.3.3 Muut kiintymyssuhdemallit

Turvallisen, välttelevän ja ristiriitaisen mallin lisäksi myöhemmissä tutkimuksissa on havaittu, että osa lapsista ei ole löytänyt minkäänlaista kiintymyssuhdemallia kasvuolosuhteiden ja –ympäristön kaoottisuuden takia. Heidän kiintymyssuhdettaan kutsutaan organisoimattomaksi eli jäsentymättömäksi kiintymyssuhteeksi. Lapsen käytös on tuskaista, ennakoimatonta ja ristiriitaista. Lapsi kokee hoivaajansa vaaralliseksi eikä kykene hakemaan häneltä turvaa. (Sinkkonen 2004, 1867.)

Joillekin lapsille ei ole syntynyt kiintymyssuhdetta jatkuvien hylkäämiskokemusten takia ollenkaan. Tätä tilaa kutsutaan reaktiiviseksi kiintymyssuhdehäiriöksi (RAD), joka luokitellaan myös sairaudeksi. Kiintymyssuhteen laatua ei voida arvioida, koska sellaista ei ole syntynyt. (Sinkkonen 2004, 1867.)

2.4 Lapsen psyykkinen kehitys

Lapsen psyykkinen kehitys pohjautuu biologisiin tekijöihin, psykososiaalisen ympäristön tapahtumiin sekä varhaisen vuorovaikutuksen kokemuksiin. Psyykkisellä kehityksellä tarkoitetaan kognitiivisten eli tiedollisten toimintojen sekä emotionaalisten eli persoonallisuuden ja tunne-elämän taitojen kehitystä.

(Mäntymaa, Luoma, Puura & Tamminen 2003.) Psyykkisellä terveydellä tarkoitetaan psyykkisten häiriöiden puuttumista sekä tasapainoista ja hyvää elämää (Hermanson 2012). Psyykkinen kehitys koostuu varhaisen vuorovaikutuksen, emotionaalisten eli tunteiden sekä aivojen toimintojen muodostamasta kokonaisuudesta, jossa kaikki nämä tekijät ohjaavat ja säätelevät toisiaan. (Mäntymaa ym. 2003.)

Aivojen rakenteellinen kehitys alkaa jo raskausaikana luoden pohjaa aivojen toiminnalliselle kehitykselle ja sitä kautta myös psyyken kehittymiselle.

Toiminnallinen kehitys alkaa heti syntymän jälkeen ja se tapahtuu ympäristöstä saatujen vuorovaikutus- ja hoivakokemusten avulla. Varhaisen vuorovaikutuksen kokemukset synnyttävät tunteita ja nämä tunteet ohjaavat vahvasti aivojen ja mielen kehittymistä ja järjestäytymistä. Siksi voidaan ajatella, että varhainen vuorovaikutus ja siihen liittyvät tunnekokemukset luovat pohjan ihmisen koko myöhemmälle kehitykselle varsinkin tunne-elämän kannalta. (Mäntymaa ym. 2003.)

3 Tutkimuksen tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymys

Opinnäytetyön tarkoituksena on koota aiheen aiempi tutkimustieto yhteen kiintymyssuhteen merkityksestä lapsen psyykkisen kehityksen näkökulmasta kuvailevan kirjallisuuskatsauksen keinoin. Opinnäytetyön tavoitteena on vastata kysymykseen: ”Mikä kiintymyssuhteen merkitys on lapsen psyykkiselle kehitykselle?”

Avaamalla kiintymyssuhteen tärkeyttä opinnäytetyön toivotaan kannustavan ennaltaehkäisevään työhön ja sitä kautta edistävän lasten ja perheiden hyvinvointia. Psyykkisten ongelmien ennaltaehkäisy on tärkeää ja kannattavaa niin yksilön kuin yhteiskunnan näkökulmasta.

4 Tutkimuksen toteuttaminen

4.1 Menetelmänä integroiva kirjallisuuskatsaus

Kirjallisuuskatsaus on menetelmä, jolla muodostetaan kokonaiskuva tietystä aiheesta tai asiakokonaisuudesta. Sen tärkein tehtävä on kehittää alan teoreettista ymmärrystä ja käsitteistöä sekä kehittää tai arvioida aiheen olemassa olevaa teorian tietoa. Kirjallisuuskatsauksia on olemassa erilaisia, sillä niitä käytetään erilaisiin tarkoituksiin. Vaikka katsaustyyppjä on useita, jokainen pitää sisällään samat katsaukselle tyypilliset osat, kuten kirjallisuuden haun (search), arvioinnin (appraisal), aineiston synteessin (synthesis) sekä analyysin (analysis). Katsaustyyppit jaetaan kolmeen päätyyppiin: kuvaileva katsaus, systemaattinen katsaus sekä määrällinen meta-analyysi ja laadullinen meta-synteesi. (Suhonen, Axelin & Stolt 2015, 7-8.)

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen tarkoitus on kuvata aiheen aiempaa tutkimusta ja luoda siitä kokonaiskuva. Kuvailevat katsaukset jaetaan useampaan erilaiseen alatyyppiin, ja niistä on tähän opinnäytetyöhön valittu integroiva katsaus. Integroiva kirjallisuuskatsaus on menetelmä, jonka avulla aiheesta saa luotua kattavan kokonaiskuvan, sillä siinä voi käyttää niin empiiristä kuin teoreettista kirjallisuutta. Integroiva menetelmä on prosessi, joka koostuu viidestä vaiheesta: tutkimusongelman nimeämisestä, aineiston keruusta, aineiston laadun arvioimisesta, aineiston analysoimisesta sekä tulosten esittämisestä. (Suhonen ym. 2015, 9-13.)

Integroivan menetelmän avulla opinnäytetyöstä tavoitellaan monipuolista, mutta helppolukuista tuotosta, joka vastaa tutkimuskysymykseen laajasti ja kattavasti aiempaa tutkimustietoa hyödyntäen. Katsauksen odotetaan luovan luotettavan kokonaiskuvan ja ymmärryksen kiintymyssuhteen merkityksestä lapsen psyykkisessä kehityksessä.

4.2 Aineiston valinta ja rajaus

Tutkimuskysymykseksi valittiin ”Mikä on kiintymyssuhteen merkitys lapsen psyykkiselle kehitykselle?”, joten aineistoa lähdettiin hakemaan sen pohjalta. Aineistohaku toteutettiin sekä tietokantahakujen että manuaalisen eli käsin tehtävän

haun avulla. Sähköisistä tietokannoista haettiin tietoa käyttämällä aiheen pääkäsitteitä. Käytettyjä hakusanoja olivat ”kiintymyssuhde”, ”varhainen vuorovaikutus”, ”lapsi”, ”psykykinen kehitys” erilaisin yhdistelmin ja rajauksin. Sähköisessä tiedonhaussa käytettiin tietokantoja Melinda, Arto, Elektra sekä Google Scholar. Melindan, Arton ja Elektran hakutulokset pysyivät hallittavissa määrissä pienelläkin rajauksella, kun taas Google Scholar vaati tarkempia rajoituksia hakusanojen käytössä. Ilman tarkkaa rajausta Google Scholar löysi aineistoa tuhansin kappalein. Kansainvälisen aineiston haku tehtiin ainoastaan manuaalisesti, sillä esimerkiksi Google Scholar antoi hakusanojen englanninkielisillä vastineilla ja niiden yhdistelmillä kymmeniä tuhansia tuloksia.

Yksittäisillä hakusanoilla löytyi huomattavasti enemmän tuloksia kuin eri sanojen yhdistelmillä. Sähköisistä tietokannoista löytyi aineistoa, mutta manuaalisen haun avulla löytyi tarkempia tuloksia tutkimuskysymyksen näkökulmasta. Manuaalinen haku toimi merkittävänä tapana sopivan aineiston löytämisessä, sillä sähköinen haku ei tavoittanut kaikkia katsaukseen soveltuvia lähteitä. Haut ja hakusanat on esitetty taulukossa 1.

Taulukko 1: Aineiston tietokantahaut

TIETO- KANTA & HAKUSANAT	TULOKSIA YHTEENSÄ	OTSIKON JA ASIA- SANOJEN PERUSTEELLA VALITUT	JULKAISU- TYYPIN JA –AJAN PERUSTEELLA VALITUT	TIIVISTELMÄN PERUSTEELLA VALITUT	ANALYYSIIN VALITUT
MELINDA: Kiintymyssuh? JA psyyk? JA kehitys	47	9	2	1	1
ELEKTRA: Kiintymyssuh* OR varhainen vuorovaikutus AND psyyk* kehitys	88	4	2	1	1

ARTO: Kiintymyssuhde OR varhainen vuorovaikutus AND lapsen psykykinen kehitys	129	6	5	2	1
GOOGLE SCHOLAR: Kiintymyssuhde OR varhainen vuorovaikutus AND ”lapsen psykykinen kehitys”	273	9	2	2	2

Päällekkäiset hakutulokset poistettiin ja näin ollen Melindasta, Elektrasta ja Google Scholarista valittiin kustakin yksi aineistolähde. Artosta valittiin kaksi. Loput löydettiin manuaalisen haun kautta. Sisäänottokriteereinä toimivat ensimmäisenä otsikko ja asiasanat. Niiden oli vastattava tai edes viitattava tutkimuskysymykseen sekä kiintymyssuhteen ja psyykkisen kehityksen yhteyteen. Sen jälkeen arvioitiin julkaisun tyyppiä sekä ajankohtaa. Aineiston oli oltava luotettavassa lähteessä julkaistu tieteellinen tutkimus tai artikkeli, ja sen oli oltava mahdollisimman tuore. Yksi analyysiin valittu aineisto on kuitenkin vuodelta 1999, mutta se valittiin siksi, että sen sisältö vastaa suoraan tutkimuskysymykseen. Muut aineistot ovat vuosilta 2002-2015. Aineistoon toivottiin myös kansainvälistä materiaalia suomenkielisten tutkimusten lisäksi. Seuraavana sisäänottokriteerinä käytettiin julkaisun tiivistelmää niin, että analyysiin valituksi tulemiseen tiivistelmän oli viitattava suoraan tutkimuskysymykseen kiintymyssuhteen ja lapsen psyykkisen kehityksen yhteydestä. Sisäänottokriteerinä oli pidettävä myös sitä, että aineisto on saatavilla kokonaisuudessaan ja ilman maksua. Mikäli julkaisua ei ollut saatavilla edes oppilaitoksen kautta, oli se valitettavasti hylättävä. Sisäänottokriteerit on esitelty taulukossa 2.

Aineistohaut toteutettiin kevään ja kesän 2017 aikana ja lopulliseen aineistoon valikoitui yhteensä 10 tutkimusta/artikkelia. Näistä viisi löytyi sähköisen haun avulla ja loput viisi manuaalisen haun kautta.

Taulukko 2: Aineiston sisäänottokriteerit

SISÄÄNOTTOKRITEERIT	POISSULKUKRITEERIT
Otsikko ja asiasanat sisältävät aiheen pääkäsitteitä ja viittaavat tutkimuskysymykseen	Otsikko ja avainsanat eivät sisällä aiheen pääkäsitteitä
Julkaisun on oltava luotettava tieteellinen tutkimus tai artikkeli	Julkaisu on opinnäytetyö tai kirja
Julkaisun on oltava mahdollisimman tuore (ei ennen 2000-lukua)	Julkaisu on julkaistu ennen vuotta 2000
Tiivistelmä viittaa tai vastaa tutkimuskysymykseen	Tiivistelmä ei viittaa eikä vastaa tutkimuskysymykseen

4.3 Aineiston analysointi

Kirjallisuuskatsauksessa aineisto analysoidaan sisällönanalyysin keinoin.

Sisällönanalyysi on menetelmä, jonka avulla aineistoa voidaan analysoida systemaattisesti ja objektiivisesti. Tavoitteena on saada tutkittavasta ilmiöstä kokonaiskuva tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Sen saavuttamiseksi valittua aineistoa analysoidaan eritellen, tiivistellen sekä yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia etsien. Analyysin avulla aineistosta pyritään järjestämään selkeä, sanallinen kuvaus, jonka pohjalta voidaan lopuksi tehdä selkeitä ja luotettavia johtopäätöksiä.

Sisällönanalyysi perustuu joko induktiiviseen eli aineistolähtöiseen tai deduktiiviseen

eli teorialähtöiseen analyysiin. Analyysin tekoa varten valitaan analyysiyksikkö, joka voi olla esimerkiksi lause, virke, sanayhdistelmä tai ajatuskokonaisuus. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105-110.) Kirjallisuuskatsauksen analyysin lopputuloksena on ymmärrystä lisäävä kokonaisuus eli synteesi (Niela-Vilén & Kauhanen 2015, 30). Synteesi kokoaa yhteen pääseikat ja antaa selkeän vastauksen tutkimuskysymykseen. Näin ollen analyysin tuloksia ei vain luetella lukijalle, vaan niistä muodostetaan yhteenveto ja selkeä kokonaiskuva. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 230.) Tämän avulla toteutuu opinnäytetyön tarkoitus aiheen aiemman tutkimustiedon yhteen kokoamisesta ja tavoite tutkimuskysymykseen vastaamisesta.

Tämän katsauksen aineisto on päätetty analysoida deduktiivisesti eli teorialähtöisesti, sillä kiintymyssuhdeteoria vaikuttaa vahvasti aineiston ja sen analysoimisen taustalla. Deduktiivinen analyysi on kolmivaiheinen prosessi, johon kuuluu aineiston redusointi eli pelkistäminen, aineiston klusterointi eli ryhmittely sekä aineiston abstrahointi eli käsitteellistäminen (Tiedon analysointi n.d.). Analyysiyksiköksi valikoitui virke, joka vastaa tutkimuskysymykseen. Valitusta aineistosta lähdettiin siis etsimään virkettä tai virkkeitä, jotka vastaavat kysymykseen kiintymyssuhteen merkityksestä lapsen psyykkisessä kehityksessä.

Sisällönanalyysissa käytetään apuna selkeää taulukkoa, josta näkyy valitut tutkimukset ja artikkelit aakkosjärjestyksessä (taulukko 3). Se helpottaa niin analyysin tekemistä kuin katsauksen lukijaa. Analyysin tulokset esitellään ja kuvaillaan johdonmukaisesti tuoden esiin analyysiin valittujen aineistojen yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. Lopuksi analyysin tuloksia tarkastellaan laajemmin ja niistä tehdään johtopäätöksiä. Analyysin pohjalta esitetään myös ideoita aiheen jatkotutkimukselle ja -kehittämiselle.

Taulukko 3: Aineistoluettelo

JULKAISU	MISTÄ LÖYTYI	PÄÄSISÄLTÖ
Brumariu, L. & Kerns, K. 2008. Mother-Child Attachment and Social Anxiety Symptoms in Middle Childhood. Journal	Manuaalinen haku	Tutkimus, joka tutkii eri kiintymyssuhdemallien yhteyttä lapsen sosiaalisen ahdistukseen

of Applied Developmental Psychology 29(5), 393-402.		
Clark, S. & Symons, D. 2009. Representations of Attachment Relationships, the Self, and Significant Others in Middle Childhood. Journal of the Canadian Academy of Child and Adolescent Psychiatry 18(4), 316-321.	Manuaalinen haku	Tutkimus, joka tutkii kiintymyssuhteen yhteyttä lapsen näkökulmaan itsestä ja suhtautumisesta muihin
Heikkilä, I. 2002. Kiintymyssuhde ja lapsen pelot. Kasvatus 33 (5), 505-517.	Manuaalinen haku	Tutkimus, joka tutkii päiväkotikäisten lasten kiintymyssuhteita, pelkoja ja niiden välisiä yhteyksiä
Isosävi, S. & Lundén, M. 2013. Vanhemman ja vauvan vuorovaikutuksellinen yhteissäättely. Psykologia 48, 05-06.	ARTO	Tieteellinen artikkeli, joka kuvaa vuorovaikutus- ja yhteissäättelykokemusten merkitystä lapsen kehityksen näkökulmasta
Mäntymaa, M. 2006. Early mother-infant interaction. Determinants and predictivity. Väitöskirja- Tampereen yliopisto.	Manuaalinen haku	Väitöskirja, joka tutkii varhaisen vuorovaikutuksen laadun yhteyttä lapsen fyysiseen terveyteen sekä lapsen käyttäytymiseen ja emotionaalisiin oireisiin
Mäntymaa, M. & Tamminen, T. 1999. Varhainen vuorovaikutus ja lapsen psyykkinen kehitys. Duodecim, 115, 2447-2453.	Google Scholar	Katsaus, joka avaa tärkeimpiä nykytutkimuksia varhaisen vuorovaikutuksen ja psyykkisen kehityksen yhteydestä
Pesonen, A-K. 2010 Varhainen vuorovaikutus on suotuisan psyykkisen	Google Scholar	Katsaus, joka avaa empiirisiä tutkimuksia varhaisen vuorovaikutuksen ja

kehityksen edellytys. Duodecim, 5, 515-20.		psykkisen kehityksen yhteydestä
Pettersson, P. 2011. Lapsi matkalla eheämmäksi ja elävämmäksi. Traumaterapiakeskus.	Manuaalinen haku	Tieteellinen artikkeli, joka kuvaava lapsen trauma ja kiintymyssuhteen yhteyttä siihen ja siitä toipumiseen
Salo, S. & Flykt, M. 2013. Lapsen ja vanhemman välisen emotionaalisen saatavilla olon merkitys lapsen kehityksessä ja hyvinvoinnissa. Psykologia 48, 05-06.	ELEKTRA	Tieteellinen artikkeli, joka kuvaava emotionaalisen saatavilla olon merkitystä lapsen kehityksessä
Tirkkonen, T. 2015. Early attachment, mental well- being and development of Finnish children at preschool age: twinship – risk or opportunity? Väitöskirja: Oulun yliopisto.	Melinda	Väitöskirja, joka tutkii kiintymyssuhteen vaikutusta lapsen kehitykseen ja psykkiseen hyvinvointiin

5 Tulokset

Psykkinen kehitys koostuu aivojen rakenteellisesta sekä toiminnallisesta kehityksestä (Mäntymaa, Luoma, Puura & Tamminen 2003). Katsauksessa keskityttiin toiminnalliseen kehitykseen ja tutkittiin 10 eri tutkimuksen ja tieteellisen artikkelin avulla, mikä kiintymyssuhteen merkitys on lapsen psykkiselle kehitykselle.

Kiintymyssuhdemalli ja kiintymyssuhteen laatu vaikuttavat katsauksessa käytettyjen tutkimusten mukaan psykkiseen kehittymiseen ja hyvinvointiin. Kiintymyssuhde pitää sisällään monia tekijöitä, ja useissa tutkimuksissa on keskitytty vain johonkin tiettyyn kiintymyssuhteen tekijään, kuten varhaiseen vuorovaikutukseen, sensitiivisyyteen tai yhteissäätelyyn. Siksi myös katsauksen tulokset ovat pilkottu

pienempiin osiin. Ensin lähestytään tutkimuksia, tieteellisiä artikkeleita ja niiden tuloksia kiintymyssuhdemallin kautta kertoen minkälaisia eroja turvallisesta ja turvattomasta kiintymyssuhteesta on löydettävissä.

Seuraavaksi esitellään tulokset varhaisen vuorovaikutuksen ja sen osa-alueiden merkityksestä psyykkiselle kehitykselle. Kuten katsauksen alussa on mainittu, varhaisen vuorovaikutuksen kokemukset muodostavat kiintymyssuhteen ja määrittävät sen laadun (Kauppi & Takalo 2014, 17-19). Näin ollen kiintymyssuhde kulkee koko ajan matkassa mukana, kun puhutaan sen sisältämistä osa-alueista, kuten varhaisesta vuorovaikutuksesta. Tulosten jälkeen esitetään taulukko (taulukko 4), joka kokoaa kaikki löydökset kiintymyssuhteen ja sen laadun merkityksestä lapsen psyykkiselle kehitykselle.

5.1 Kiintymystyylin merkitys psyykkiselle kehitykselle

Kiintymyssuhteen laadun merkitys nousi esiin kuudessa tutkimuksessa. Näissä kaikissa löydettiin yhteys kiintymyksen tyylin ja psyykkisen kehityksen välillä. Lisäksi yhdessä tutkimuksessa yhteyttä yritettiin etsiä lapsen pelkojen kautta, mutta tilastollista merkittävyyttä ei löytynyt (Heikkilä 2002). Tulokset osoittavat, että turvattomalla kiintymyssuhdemallilla on merkittävä yhteys psyykkisiin ongelmiin turvalliseen kiintymyssuhdemalliin verrattuna. (Clark & Symons 2009; Brumariu & Kerns 2008; Tirkkonen 2015; Mäntymaa & Tamminen 1999; Salo & Flykt 2013; Petterson 2011).

Kiintymystyyllillä on Clarkin ja Symonsin (2009) mukaan yhteys lapsen minäkuvan muodostumiseen. Turvallisesti kiintyneet lapset näkevät ja kokevat itsensä positiivisemmin kuin turvattomasti kiintyneet. Turvallisesti kiintyneet kokevat myös muut ihmiset ja heidän tekonsa ja aikeensa turvattomia positiivisemmin. Positiivisen minäkuvan ennustetaan auttavan uusien ihmissuhteiden luomisessa. (Clark & Symons 2009, 316-320.) Turvallisen kiintymyssuhteen ajatellaan edistävän sosiaalisia valmiuksia ja ystävyyssuhteiden muodostumista, mitä tukevat myös Brumariun ja Kernsin (2008) pitkittäistutkimuksen löydökset, joiden perusteella turvallisesti kiintyneillä lapsilla oli paremmat sosiaaliset valmiudet, laadukkaammat ystävyyssuhteet ja paremmat tunteidensäätelytaidot kuin turvattomasti kiintyneillä lapsilla. Brumariu ja Kerns havaitsivat myös, että turvattomasti kiintyneillä esiintyi

merkittävästi enemmän ahdistusta kuin turvallisesti kiintyneillä. Suurimman yhteyden he löysivät ristiriitaisesti kiintyneillä lapsilla, sillä ristiriitainen kiintymyssuhdemalli ennusti tutkimuksen mukaan kaikkia kolmea tutkittua ahdistustyyppiä (negatiivisen arvioinnin pelko, sosiaalinen ahdistus ja ahdistus uusissa tilanteissa sekä yleistynyt sosiaalinen ahdistus ja ahdistuneisuus). (Brumariu & Kerns 2008, 7-11.) Ristiriitaisella kiintymyssuhteella on löydetty olevan yhteyksiä myös lapsen nukkumiskäyttäytymiseen ja unihäiriöihin. Samalla turvallisen kiintymyssuhteen on havaittu ennustavan optimaalista nukkumiskäyttäytymistä, kuten vähäistä heräilyä ja helppoa nukahtamista. (Salo & Flykt 2013, 407.)

Myös Tirkkonen (2015) havaitsi kiintymyksen tyylillä olevan merkitystä psyykkisen hyvinvoinnin ja etenkin tunne-elämän oireiden kannalta, mutta hän löysi suuremman yhteyden välttelevän kiintymystyylin ja ahdistuksen välillä, kun Brumariu ja Kerns (2008) totesivat saman ristiriitaisesta kiintymystyylistä. Välttelevästi kiintyneillä oli Tirkkosen tutkimuksen mukaan muihin kiintymistyyliin verrattuna eniten tunne-elämän oireita, kuten vetäytymistä. Tärkeänä löydöksenä tutkimuksesta nousi se, että turvattomasti kiintyneillä yksöslapsilla oli merkittävästi enemmän sekä tunne-elämän että käyttäytymisen ongelmia kuin turvattomasti kiintyneillä kaksoslapsilla. Tutkimustulosten perusteella voidaankin päätellä, että kaksosilla on vähemmän emotionaalisia ja käytöksellisiä ongelmia siksi, että heillä on hoivaajan lisäksi aina toisensa tukena. Vaikka he eivät pystyisi tukeutumaan hoivaajaan, he pystyvät tukeutumaan toisiinsa. Tirkkonen kuitenkin muistuttaa, että kaksossisaruksen olemassaolo ei vähennä lapsen tarvetta hoivaajaan. Välttelevän kiintymystyylin ja psyykkisen hyvinvoinnin yhteyttä Tirkkonen selittää sillä, että välttelevästi kiintynyt lapsi kokee hoivaajan käytöksen takia yksinäisyyden ja vieraantumisen tunteita, ja nämä tunteet voivat helposti johtaa psyykkisiin oireisiin, kuten vetäytymiseen, ahdistukseen ja jopa masennukseen. (Tirkkonen 2015, 63-65.) Tämä tukee Brumariun ja Kernsin (2008) tuloksia turvattoman kiintymystyylin ja ahdistuksen välillä.

Turvaton kiintymystyyli ennustaa myös Mäntymaan ja Tammisen (1999) mukaan ongelmia käytöksessä ja tunteidensäätelyssä, huonoa itsetuntoa sekä riitoja ja vaikeuksia ihmissuhteissa. Voimakkaimmin yhteydessä psyykkisen kehityksen häiriöihin on Mäntymaan ja Tammisen mukaan kaoottinen eli jäsentymätön kiintymyssuhde. (Mäntymaa & Tamminen 1999, 2451.) Tähän viittaa myös

Pettersson (2011), joka tuo esiin kiintymystyylin merkitystä trauman käsittelyssä.

Dissosiaatio on lapselle luonteenomainen reaktio traumaan, mutta jäsentymättömästi (*disorganisoituneesti*) kiintyneillä lapsilla dissosiaatiotaipumus ei vähene iän myötä niin kuin muilla lapsilla. Tämä voi johtaa dissosiaatio-ongelmiin ja sitä kautta myös vakaviin mielenterveyshäiriöihin. (Pettersson 2011, 5.)

Psyykkiseen kehitykseen kuuluvat myös pelot, joten myös pelkoja ja kiintymystyylin yhteyttä selvittävä tutkimus ”Kiintymyssuhde ja lapsen pelot” (Heikkilä 2002) valittiin katsaukseen. Pelot kertovat lapsen reagoivan ympäristöään kohtaan, mutta liikaa rajoittavina ne hidastavat lapsen kehitystä (Heikkilä 2002, 506). Sekä Heikkilän (2002) oma että alan yleinen oletamus on, että turvattomasti kiintyneillä lapsilla olisi enemmän pelkoja kuin turvallisesti kiintyneillä. Heikkilän tutkimuksessa tätä ei kuitenkaan havaittu. Tulosten mukaan turvattomasti kiintyneet ilmaisivat pelkojaan turvallisesti kiintyneitä vähemmän. Heikkilä (2002) pohtii tuloksen saattavan johtua siitä, että turvattomasti kiintyneet lapset eivät ilmaise pelkojaan vaan käyttävät puolustuskeinoja, kuten tunteiden kieltämistä. Tätä tukee myös se, että ”Ei pelota mikään” –vastausta käyttivät eniten turvattomasti kiintyneet ja sellaiset lapset, joilla oli todettu sosiaalisia ja emotionaalisia ongelmia. Tuloksista kävi kuitenkin myös ilmi, että sosiaalisista ja emotionaalisista ongelmista kärsivät lapset ilmaisivat kaikista eniten pelkoja, jotka liittyivät hylätyksi tulemiseen, vanhempien lähtöön tai ikätovereihin. (Heikkilä 2002, 506-515.)

Sekä Clarkin ja Symonsin (2009), Brumariun ja Kernsin (2008), Mäntymaan ja Tammisen (1999) että Tirkkosen (2015) tutkimustulokset osoittavat, että sosiaalisilla ja emotionaalisilla ongelmilla on yhteys perhesuhteisiin ja turvattomaan kiintymystyyliin. Siksi on hyvä miettiä Heikkilän tutkimuksen validiteettia ja aineistonkeruumenetelmää. Hän myös itse pohtii, ovatko vanhemmat vastanneet todenmukaisesti kyselyyn kiintymyssuhteen laadusta vai ovatko he pyrkineet vastaamaan mahdollisimman positiivisesti ja yhteiskunnallisesti hyväksyttävään tapaan (Heikkilä 2002, 511). Tutkimus ei siis anna suoraa vastausta kiintymystyylin ja pelon välisestä yhteydestä, mutta osoittaa kuitenkin, että sosiaalisista ja emotionaalisista ongelmista kärsivät lapset kokevat enemmän pelkoja.

5.2 Vuorovaikutuksen merkitys

Varhaisen vuorovaikutuksen ja psyykkisen kehityksen yhteydestä kertoi viisi julkaisua aineiston tutkimuksista ja tieteellisistä artikkeleista (Mäntymaa & Tamminen 1999; Pesonen 2010; Isosävi & Lundén 2013; Mäntymaa 2006; Salo & Flykt 2013).

Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että varhainen vuorovaikutus on keskeinen edellytys lapsen psyykkiselle kehitykselle.

Lapsen ja hoivaajan välinen vuorovaikutussuhde on merkittävä tekijä lapsen hyvinvoinnissa, koska se säätelee ja ohjaa lapsen psyykkistä kehitystä. Jokaisesta vuorovaikutustilanteesta tallentuu muistijälki, joka ohjaa tulevia vuorovaikutustilanteita. Nämä tilanteet ja muistot synnyttävät lapselle emotionaalisia kokemuksia, jotka ovat suurena tekijänä identiteetin rakentumisessa. (Mäntymaa & Tamminen 1999, 2451-2452.) Vuorovaikutuksen yhteissäätelyksi kutsutaan sitä, kun hoivaaja säätelee omalla toiminnallaan millaisia kokemuksia ja tunteita lapselle muodostuu itsestään, toisista ihmisistä ja yhteisestä vuorovaikutuksesta. Samalla myös lapsi säätelee hoivaajansa toimintaa omilla reaktioillaan. Yhteissäätely luo pohjan lapsen itsesäätelyn kehitykselle ja sen avulla suotuisalle psyykkiselle kehitykselle. Toimivan yhteissäätelyn on havaittu ennustavan myös lapsen moraalin ja empatiakyvyn kehittymistä. Aivojen hermoradat ja niiden väliset tunne-elämää ja sosiaalisuutta ohjaavat yhteydet kehittyvät vauvaiässä, joten siksi yhteissäätelyä pidetään tärkeimpänä juuri silloin. Yhteissäätely on tärkeää lapsen sosiaaliselle ja emotionaaliselle kehitykselle, sillä se luo lapselle mallin ihmissuhteesta jossa jaetaan tunteita, ollaan empaattisia ja katsotaan asioita toisen näkökulmasta. (Isosävi & Lundén 2013, 371-378.) Tärkeintä vuorovaikutuksen tutkimisessa ja tukemisessa ei siis olekaan miettiä vain hoivaajan toimintatapoja vaan huomioida, miten hoivaaja ja lapsi toimivat yhdessä (Pesonen 2010).

Vuorovaikutuksen olennainen osa on katsekontakti hoivaajan ja lapsen välillä.

Katsekontaktin puutteen on havaittu olevan yhteydessä lapsen käyttäytymisongelmiin (Isosävi & Lundén 2013, 378). Kasvotusten tapahtuva vuorovaikutus hoivaajan kanssa on erityisen tärkeää lapsen psyykkiselle kehitykselle, sillä hoivaajan eleiden ja ilmeiden avulla vauva oppii säätelemään omia tunteitaan (Mäntymaa & Tamminen 1999, 2451). Hoivaajan tunkeileva, vihamielinen, kaukainen ja epäsensitiivinen käytös vuorovaikutustilanteissa on Mäntymaan (2006) mukaan

yhteydessä lapsen käytöksellisiin ja emotionaalisiin ongelmiin. Suurin yhteys ongelmiin löytyy hoivaajan vihamielisellä ja kaukaisella käytöksellä. (Mäntymaa 2006, 54.) Hoivaajan tehtävä on vastaanottaa ja säätää lapsen tunnetiloja samalla opettaen lasta niiden itsesäätelyyn. Mikäli lapsi joutuu säätelemään tunteitaan ja tarpeitaan yksin, hän ylikuormittuu ja tunne-elämän tasapainoinen kehitys häiriintyy. (Isosävi & Lundén 2013, 375-376.) Tunteet ja niiden säätely ohjaavat lapsen käyttäytymistä, sisäisiä prosesseja ja sosiaalista vuorovaikutusta koko kehityksen ajan (Mäntymaa & Tamminen 1999, 2451).

Sensitiivisyys eli hoivaajan kyky havaita ja vastata lapsen viesteihin oikein ja johdonmukaisesti, nousee merkittävänä suotuisan psyykkisen kehityksen tekijänä useissa tutkimuksissa esiin (Mäntymaa 2006; Isosävi & Lundén 2013; Salo & Flykt 2013). Hoivaajan sensitiivisyys ennustaa turvallisen kiintymyssuhteen muodostumista (Salo & Flykt 2013, 403) ja osoittautuu merkittäväksi tekijäksi lapsen tunteidensäätelykyvyn kehittämisessä, sillä tutkimuksissa hoivaajan suurempi sensitiivisyys oli yhteydessä kykyyn säädellä ja ilmaista omia tunteita.

Sensitiivisyyden puutteella on havaittu olevan yhteyksiä ongelmiin lapsen käyttäytymisessä, tunteidensäätelyssä sekä sosiaalisissa taidoissa (Mäntymaa 2006; Isosävi & Lundén 2013). Tutkimustulokset kertovat sensitiivisyyden olevan yhteydessä myös lapsen optimaaliseen nukkumiskäyttäytymiseen, kuten helppoon nukahtamiseen ja vähäiseen heräilyyn. Sensitiivisyyden puutteella on lisäksi havaittu olevan yhteyksiä lapsen syömishäiriöihin ja masennukseen. (Salo & Flykt 2013, 407.)

Tärkeänä lisäyksenä Mäntymaa ja Tamminen muistuttavat, että myös vaikeissa olosuhteissa kehittyä psyykkisesti terveitä lapsia ja samalla suotuisissa oloissa voi kehittyä lapsille psyykkisiä ongelmia. Suotuisalle psyykkiselle kehitykselle on sekä riski- että suojatekijöitä, jotka koostuvat niin lapsen, hoivaajan kuin ympäristön tekijöistä. Esimerkkeinä riskitekijöistä toimivat keskosuus, vakava sairaus tai hoivaajan psyykkiset ongelmat. Riskitekijöiden laatua merkittävämpää on riskitekijöiden määrä. Se, kehittykö lapsi psyykkisesti terveeksi riskitekijöistä huolimatta, riippuu siitä, miten hoivaaja ottaa nämä tekijät huomioon hänen ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa ja arjessa. (Mäntymaa & Tamminen 1999, 2448.)

5.3 Yhteenveto tutkimustuloksista

Taulukkoon on koottu löydökset kaikista 10 tutkimuksesta ja tieteellisestä artikkelista havainnollistamaan vastausta tutkimuskysymykseen kiintymyssuhteen merkityksestä lapsen psyykkiselle kehitykselle. Lapsen ja hoivaajan välinen kiintymyssuhde vaikuttaa lapsen psyykkiseen kehitykseen monin tavoin ja sen laatu ennustaa merkittävästi psyykkisen kehityksen kulkua. Turvattomalla kiintymyssuhteella on selkeästi merkittävämpi yhteys lapsen psyykkisen kehityksen häiriintymiseen ja psyykkisiin ongelmiin kuin turvallisella kiintymyssuhteella.

Taulukko 4: Tutkimustulokset

Turvaton kiintymyssuhdemalli ja puutteet vuorovaikutuksessa ennustavat:	Turvallinen kiintymyssuhdemalli ja toimiva, sensitiivinen vuorovaikutus ennustavat:
Huonoa itsetuntoa, negatiivisempaa minäkuva ja puutteita sosiaalisissa valmiuksissa	Positiivista minäkuva ja kokemusta muista
Muista vetäytymistä	Hyviä sosiaalisia valmiuksia
Ahdistusta ja masennusta, syömishäiriöitä	Taitoja uusien ihmissuhteiden luomisessa
Ongelmia sosiaalisissa taidoissa ja ihmissuhteissa (esim. riitoja)	Laadukkaampia ja pitkäkestoisempia ystävyyssuhteita
Unihäiriöitä ja ongelmia nukkumiskäyttäytymisessä	Optimaalista nukkumiskäyttäytymistä, kuten vähäistä heräilyä ja helppoa nukahtamista
Tunne-elämän ongelmia, kuten heikompia tunteidensääteilytaitoja	Vahvempia tunteidensääteilytaitoja: omien tunteiden ymmärtämis-, sääteily- ja ilmaisukykyä
Käytösongelmia	Moraalin ja empatiakyvyn kehittymistä
Pahimmillaan vakavampia mielenterveyshäiriöitä (varsinkin jäsentymätön kiintymyssuhdemalli)	

6 Pohdinta ja johtopäätökset

Katsauksen tarkoituksena oli koota aiemmasta tutkimustiedosta selkeä ja kattava kokonaiskuva siitä, millainen merkitys kiintymyssuhteella on lapsen psyykkiselle kehitykselle. Tavoitteena oli, että tämä tieto vastaa tutkimuskysymykseen kiintymyssuhteen merkityksestä psyykkisen kehityksen näkökulmasta. Tutkimusten avulla etsittiin ja analysoitiin, millainen yhteys kiintymyssuhteella ja lapsen psyykkisen kehityksellä on. Tutkittiin, mitä kaikkea kiintymyssuhde voi psyykkisessä kehityksessä ennustaa. Analyysin avulla syntyi synteesi, joka todistaa merkittävän yhteyden lapsen ensimmäisten ihmissuhteiden laadun ja psyykkisen kehityksen välillä.

Tuloksina saatiin selville, että lapsen ja hoivaajan välinen turvaton kiintymyssuhdemalli, kuten välttelevä, ristiriitainen tai jäsentymätön suhde, ennustaa ongelmia lapsen tunteidensäätelyssä, itsetunnon ja minäkuvan rakentumisessa, sosiaalisissa valmiuksissa ja suhteissa, käyttäytymisessä, nukkumisessa, syömisessä ja mielenterveydessä. Turvallinen kiintymyssuhde taas toimii suojaavana tekijänä näitä ongelmia kohtaan. Ei voida kuitenkaan ajatella, että turvaton kiintymyssuhde johtaisi automaattisesti psyykkisiin ongelmiin, mutta tulosten perusteella voidaan huomata sillä olevan merkittävä yhteys lapsen psyykkisen kehityksen häiriintymiseen. Johtopäätöksenä voidaan todeta turvattomasti kiintyneellä lapsella olevan suuri riski psyykkisen kehityksen häiriintymiseen ja psyykkisiin ongelmiin turvallisesti kiintyneeseen lapseen verrattuna. Mäntymaa ja Tamminen (1999, 2448) muistuttivat katsauksessaan, että huonommissa oloissa kasvaneista lapsista voi kehittyä psyykkisesti tasapainoisia ja samalla suotuisissa oloissa kasvaneille lapsille voi kehittyä psyykkisiä ongelmia kiintymyssuhteen laadusta riippumatta. Asia ei siis tosiaankaan ole automaatio ja yksiselitteinen, mutta selkeä yhteys kiintymyssuhteella ja psyykkisellä kehityksellä kuitenkin on.

Kuten johdannossa jo mainittiin, mielenterveyshäiriöt ovat tänä päivänä yhteiskunnan merkittävin työkyvyttömyyttä aiheuttava sairausryhmä (Paananen ym. 2012, 43-44). On olemassa selkeää näyttöä siitä, että lapsuuden kokemuksilla on yhteyttä esimerkiksi ahdistuneisuuteen ja masennukseen. Katsauksen tulosten perusteella voidaan huomata, että turvattomalla kiintymyssuhdemallilla on suuri yhteys psyykkisten ongelmien kanssa. Turvattomasti kiintyneillä on suurempi riski sairastua masennukseen, ahdistukseen ja sen eri muotoihin sekä vielä vakavampiin mielenterveyden häiriöihin (Brumariu & Kerns 2008; Tirkkonen 2015; Mäntymaa & Tamminen 1999; Pettersson 2011). Tulisiko huomiota siis suunnata ennaltaehkäisevästi enemmän jo raskauteen, vauva-aikaan ja lapsuuteen? Aikaan, ennen psyykkisten ongelmien syntymistä. Yhteiskunnan tulisi ottaa tämä paremmin huomioon päätöksenteossa, sillä ongelmien ehkäisy on helpompaa ja edullisempaa kuin niiden korjaaminen niin yksilölle kuin yhteisölle.

Resurssit totta kai estävät jokaisen perheen täysivaltaisen auttamisen, tukemisen ja ongelmien havaitsemisen, mutta siihen suuntaan tulisi kuitenkin tähdätä. Lapsille on luotava sellaiset olot, että heidän on turvallista kasvaa ja kehittyä hyvinvoiviksi ja tasapainoisiksi ihmisiksi. Tämä vaatii ennen kaikkea ennaltaehkäisevää otetta: tarkkuutta ja herkkyyttä ongelmien ja riskitekijöiden havaitsemisessa ja tulevien vanhempien tukemista ja auttamista. Tärkeintä on vahvistaa sensitiivisyyttä, vuorovaikutusta ja turvallisen kiintymyssuhteen muodostumista, sillä nämä kolme tekijää ovat suotuisan psyykkisen kehityksen edellytys ja perusta.

7 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen tekoon liittyy tutkimuseettisiä periaatteita, jotka tekijän on otettava huomioon. Tutkimuksen on noudatettava hyvää tieteellistä käytäntöä ja se on toteutettava eettisesti ja luotettavasti koko prosessin ajan. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 23-24.) Hyvällä tieteellisellä käytännöllä tarkoitetaan tiedeyhteisön tunnustamien toimintatapojen noudattamista, kuten yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta niin tutkimuksen taustatyössä kuin tulosten esittämisessä, muiden tutkijoiden saavutusten huomioonottamista sekä tieteen avoimuuden ja kontrolloitavuuden periaatteen kunnioittamista. Vastuu hyvän tieteellisen käytännön

noudattamisesta on tutkimuksen tekijällä ja viime kädessä myös tutkimusyksikön johtajalla. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 130.)

Opinnäytetyössä eettisyyttä on mietitty ensimmäisen kerran jo aiheen valinnassa, sillä tutkijan on perusteltava myös etiikan näkökulmasta, miksi tutkimukseen ryhdytään (Tuomi & Sarajärvi 2002, 126). Tutkimukseen kiintymyssuhteen merkityksestä lapsen psyykkisen kehityksen näkökulmasta lähdettiin, koska aihe on yhteiskunnallisesti merkittävä ja hyödyllinen ja koska opinnäytetyön toivotaan kannustavan ennaltaehkäisevään työhön ja myös auttavan tutkimuksen tekijää tulevassa työssään lastensuojelun ja perhetyön parissa. Hyvän aiheen kriteereinä pidetään muun muassa seuraavia asioita: aihe kiinnostaa tutkijaa itseään, on sopiva tutkijan edustamalle tieteenalalle, sillä on yhteiskunnallista tai tieteensisaista merkitystä ja opettaa tutkijalle itselleen jotain (Hirsjärvi ym. 2013, 77-78).

Tutkimuksen teossa on arvioitava myös sen luotettavuutta heti alusta alkaen. Tutkijan on selostettava tarkasti, miten hän on tutkimuksensa toteuttanut. Luotettavuuden lisäämiseksi aineiston haku ja rajausta sekä analyysin tekeminen on avattava lukijalle totuudenmukaisesti. (Hirsjärvi ym. 2013, 231-232.) Opinnäytetyön aineisto on etsitty eettisiä periaatteita noudattaen, mutta myös luotettavasti käyttäen tunnettuja ja luotettavina pidettyjä tietokantoja. Aineiston hakuprosessi on kirjoitettu auki selkeästi ja tarkasti käyttäen havainnollistavaa taulukkoa (taulukko 1) lukijan apuna. Myös sisäänottokriteerit (taulukko 2) ovat esitelty tarkasti. Näin ollen opinnäytetyön tutkimusprosessia voidaan pitää luotettavana.

Aineistoa on hyödynnetty ja analysoitu eettisin periaattein alkuperäistä tekijää kunnioittaen. Alkuperäiset tekijät ja heidän saavutuksensa on otettu asianmukaisesti huomioon, mikä näkyy huolellisissa lähdemerkinnöissä teoreettisesta viitekehyksestä tuloksiin ja johtopäätöksiin asti. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu yleinen huolellisuus (Hirsjärvi ym. 2013, 24) ja siksi raportointi on pyritty toteuttamaan mahdollisimman selkeästi, johdonmukaisesti ja sujuvasti, mikä tukee myös tutkimuksen luotettavuutta. Opinnäytetyö on tehty yksin, mikä saattaa vaikuttaa luotettavuuteen, sillä aineiston on valinnut ja analysoinut vain yksi ihminen. Työssä on kuitenkin pyritty olemaan omille ajatuksille ja valinnoille kriittinen ja lähestymään asiaa myös muista näkökulmista.

8 Jatkotutkimusideat

Kiintymyssuhteita ja niiden merkitystä on tutkittu laajasti erilaisin rajauksin. Monet tutkimukset viittaavat lapsuuden sijaan aikuisikään, ja siksi opinnäytetyössä keskityttiin nimenomaan lapsuuteen. Katsausta tehdessä tuli mieleen useita ideoita tutkimuksen kehittämiseksi ja tiedon lisäämiseksi.

Vaikka aihe on tuttu, pystyy siitä löytämään paljon uusia, kiinnostavia ja hyödyllisiä ulottuvuuksia. Yksi tärkeä lähestymistapa aiheeseen olisi tutkia sitä isän näkökulmasta ja selvittää, kuinka isät kokevat vauva-ajan, ja kuinka heidän kiintymyssuhdettaan, sensitiivisyyttään ja vuorovaikutustaan tuetaan ja vahvistetaan. Minkälaisia eroja äidin ja isän muodostamissa kiintymyssuhteissa ja vuorovaikutuksessa on? Onko niiden vaikutuksilla eroavaisuuksia lapsen kehityksessä?

Mielenkiintoista olisi myös tutkia, miten adoptio vaikuttaa kiintymyssuhteen muodostumiseen. Vaatiiko se lapselta tai hoivaajalta enemmän kuin biologisessa suhteessa? Samaa voisi tutkia myös sijaisperheistä. Myös psyykkistä kehitystä ja hyvinvointia voisi pilkkoa pienempiin osiin jatkotutkimuksia varten. Olisi hyödyllistä selvittää esimerkiksi, onko hoivaajan tai lapsen vakavalla sairaudella vaikutusta kiintymyssuhteen syntymiseen ja miten hoivaajan tai lapsen oma sairaus vaikuttaa psyykkiseen kehitykseen?

Yhteiskunnallisesta näkökulmasta voisi tutkia, millaisia suomalaisten lapsiperheiden kiintymyssuhteet ovat ja miten ne näkyvät perheen hyvinvoinnissa. Tämän avulla saataisiin tilastotietoa nimenomaan suomalaisten perheiden hyvinvoinnista ja ajatuksia, kuinka sitä voitaisiin edistää ja vahvistaa. Monikulttuuristuvan yhteiskunnan kannalta ajankohtaista olisi myös tutkia, onko kiintymyssuhteilla ja niiden muodostumisella kulttuurisia eroja. Mikäli eroavaisuuksia löytyy, olisi hyvä pohtia, miten perheiden valmiuksia voisi vahvistaa ja yhtenäistää.

Lähteet

Brumariu, L. & Kerns, K. 2008. Mother-Child Attachment and Social Anxiety Symptoms in Middle Childhood. *Journal of Applied Developmental Psychology* 29(5), 393-402.

Clark, S. & Symons, D. 2009. Representations of attachment relationships, the Self, and Significant Others in Middle Childhood. *Journal of the Canadian Academy of Child and Adolescent Psychiatry* 18(4), 316-321.

Hautamäki, A. 2005. Kiintymyssuhdeteoria – teoria yksilön kiin(nit)tymisestä tärkeisiin toisiin ihmisiin, kiintymyssuhteen katkoksista ja merkityksestä kehitykselle. Julkaisussa *Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen*. Vantaa: WSOY.

Hautamäki, A. 2011. Lapsen kiintymyssuhteet ja niiden vaarantuminen. Julkaisussa *Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen*. Helsinki: WSOY.

Heikkilä, I. 2002. Kiintymyssuhde ja lapsen pelot. *Kasvatus* 33 (5), 505-517.

Hermanson, E. 2012. Varhainen vuorovaikutus ja itsetunnon kehitys. *Duodecim, terveyskirjasto*. Viitattu 29.5.2017.

http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=kot00302

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. *Tutki ja Kirjoita*. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino.

Isosävi, S. & Lundén, M. 2013. Vanhemman ja vauvan vuorovaikutuksellinen yhteissäätely. *Psykologia* 48, 05-06.

Kalland, M. 2014. Vanhemman mentalisaatiokyky. Julkaisussa *Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa*. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Tampere: Hämeen kirjapaino.

Kauppi, A. & Takalo, A. 2014. Mentalisaation psykoanalyttiset juuret. Julkaisussa *Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa*. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Tampere: Hämeen Kirjapaino.

Lapsen ja vanhemman varhainen vuorovaikutus. N.d. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Viitattu 19.5.2017.

http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemmuus_ja_kasvatus/lapsen_ja_vanhemman_varhainen_vu/

Mäntymaa, M. 2006. Early mother-infant interaction. Determinants and predictivity. *Väitöskirja- Tampereen yliopisto*.

Mäntymää, M., Luoma, I., Puura, K. & Tamminen, T. 2003. Tunteet, varhainen vuorovaikutus ja aivojen toiminnallinen kehitys. *Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim* 119 (6), 459-465. Viitattu 19.5.2017.

<http://www.duodecimlehti.fi/duo93467>

Mäntymaa, M. & Tamminen, T. 1999. Varhainen vuorovaikutus ja lapsen psyykkinen kehitys. *Duodecim*, 115, 2447-2453.

Niela-Vilén, H. & Kauhanen, L. 2015. Kirjallisuuskatsauksen vaiheet. Julkaisussa *Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä*. Turun yliopisto.

Paananen R., Ristikari T., Merikukka M., Rämö A. & Gissler M. 2012. Lasten ja nuorten hyvinvointi Kansallinen syntymäkohortti 1987 -tutkimusaineiston valossa. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti no: 52. Viitattu 14.5.2017.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102984/THL_RAP052_2012_web.pdf?sequence=1

Pajulo, M. 2004. Vauvan tunnetila ja sen säätely – Äidin reflektiivinen kyky ja sen merkitys turvallisessa kiintymyssuhteessa. *Duodecim*, 120, 2543-9. Viitattu 7.9.2017.
<http://www.duodecimlehti.fi/lehti/2004/21/duo94604>

Pesonen, A-K. 2010 Varhainen vuorovaikutus on suotuisan psyykkisen kehityksen edellytys. *Duodecim*, 5, 515-20. Viitattu 3.9.2017.
<http://www.duodecimlehti.fi/lehti/2010/5/duo98656>

Pettersson, P. 2011. Lapsi matkalla eheämmäksi ja elävämmäksi. Traumaterapiakeskus.

Salo, S. & Flykt, M. 2013. Lapsen ja vanhemman välisen emotionaalisen saatavilla olon merkitys lapsen kehityksessä ja hyvinvoinnissa. *Psykologia* 48, 05-06.

Sinkkonen, J. 2004. Kiintymyssuhdeteoria – tutkimuslöydöksistä käytännön sovelluksiin. *Duodecim*, 120, 1866–73. Viitattu 29.5.2017.
<http://www.terveyskirjasto.fi/xmedia/duo/duo94437.pdf>

Sinkkonen, J. & Kalland, M. 2005. Ihminen tarvitsee toisten läheisyyttä ja turvaa. Julkaisussa *Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen*. Vantaa: WSOY.

Suhonen, R., Axelin, A. & Stolt, M. 2015. Erilaiset kirjallisuuskatsaukset. Julkaisussa *Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä*. Turun yliopisto.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Jyväskylä: Gummerus.

Tiedon analysointi. N.d. Liikenteen tutkimuskeskus Verne. Tampereen teknillinen yliopisto. Viitattu 1.9.2017.
<http://www.tut.fi/verne/tutkimusmenetelmat/tiedon-analysointi/>

Tirkkonen, T. 2015. Early attachment, mental well-being and development of Finnish children at preschool age: twinship – risk or opportunity? Väitöskirja: Oulun yliopisto.

Vuorovaikutus. 2017. Väestöliitto. Viitattu 19.5.2017.
<https://www.vaestoliitto.fi/nuoret/mina-ja-muut/ihmissuhteet/vuorovaikutus/>